

Lo raro es vivir - Carmen Martín Gaité

Conservo amb devoció un llibre que em va dedicar Carmen Martín Gaité el 29 de novembre de 1990. Després d'exposar-li que, de les seves novel·les, m'havia agradat sobretot *El cuarto de atrás*, va escriure en el meu exemplar: «Desde el cuarto de atrás, esperando no haber retrocedido mucho». La metàfora, val la pena remarcar-ho, li va brotar amb la mateixa naturalitat amb què altres autors gargotegen un «cordialment» o qualsevol altre adverbi per sortir del pas. L'escriptora portava capell, com quasi sempre, i mostrava un tarannà juvenil malgrat la blancor de la cabellera.

El llibre que comento avui es titula *Lo raro es vivir*. Com és habitual en aquesta autora, la protagonista és una dona contradictòria, que es debat entre l'ímpetu i la indecisió, amb certes dificultats per relacionar-se, però en tot cas més fecunda que els personatges extravertits del mateix llibre. La seva lectura m'ha dut al cap, de manera simultània, François Truffaut (pel mètode) i Bernardo Bertolucci (pel tema).

Referint-se a Hitchcock, Truffaut diu que si en una pel·lícula un home surt de casa seva i agafa un taxi, l'escena que veiem és normal i corrent. Ara bé, si abans de pujar al taxi l'home mira el rellotge i mussita «Déu meu, és horrorós, no arribaré a temps», el trajecte s'intensifica: els mateixos semàfors vermells, les mateixes cruïlles i frenades adquireixen un suplement emocional. A l'inici de *Lo raro es vivir* Águeda visita el seu avi en una residència i queda gratament impressionada pel director, un home gran que li recorda el seu pare. Durant els capítols següents, darrere totes les activitats d'Águeda, per quotidianes que siguin, s'hi amaga el record d'aquell home madur, i el caire frenètic que prenen les exploracions de la protagonista sembla tenir l'objectiu de postergar el contacte amb l'home que l'atrau quan el seu marit és de viatge. Les inquietuds d'Águeda posseeixen així una tensió suplementària, com el viatge en taxi que esmenta Truffaut. Martín Gaité, però, subverteix aquesta tècnica del suspens, ja que el que semblava l'acompanyament es converteix en essencial: el director de la residència es difumina gradualment, mentre que les anades i vingudes d'Águeda es transformen de mica en mica en una novel·la.

De *L'últim tango a París* tendim a recordar-ne les seqüències eròtiques en què Jennie segueix el joc de Paul. Després es cansa de l'aventura i decideix abandonar-lo. No sempre recordem, però, que el comportament de Paul, el seu estranyament, la lucidesa de la seva desesperació, es basen en la mort recent de la seva dona: és Thanatos qui s'amaga darrere la cèlebre escena de la mantega. Al llibre de Martín Gaité no tardem a adonar-nos que les contradiccions d'Águeda s'han aguditzat a conseqüència de la mort recent de la seva mare. La raresa del viure no es contraposa a l'escriure o al mirar, sinó a la normalitat de la mort. La recerca d'Águeda és més subtil que la de Paul a la pel·lícula de Bertolucci, però igualment vital i sotmesa a les pulsions semblants. A *L'últim tango a París*, la morta -l'autèntica protagonista- no arriba a abandonar la foscor, i si es materialitza en el cervell de Paul els espectadors no la veuen. A la novel·la de Martín

Gaite, en canvi, els records que la morta desperta en la seva filla i les seves seqüeles en els vius serveixen per donar forma a la trama.

Davant l'evidència de la mort, Águeda es refugia en la mentida i en la investigació històrica: sovint la millor manera de fugir del món és intentar objectivar-lo. El passat llunyà pot ser útil per oblidar el passat recent. La novel·la esdevé una reflexió sobre l'existència, sobre les eleccions que inevitablement ens limiten, però també sobre la fantasia i, per descomptat, pel territori comú de l'amor.

Un bon tema, però, no justifica un llibre. La finta basada en la tècnica de Hitchcock fa que *Lo raro es vivir* sigui com a mínim interessant. Ara bé, el que fa d'aquesta novel·la una petita joia es troba en el terreny de l'estil, en el desenvolupament ordenadament caòtic de l'argument i en la sàvia combinació de metàfores esplèndides i del castellà col·loquial de Salamanca: amenitat gens superficial, profunditat gens embafadora. Carmen Martín Gaité ha escrit una novel·la interior, dominada pels pensaments d'Águeda, pels records de la seva mare morta, amb diàlegs vius que estalvien les descripcions.